

ВУГЛЕЦЕВЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЄС

Шановні друзі,

Прямуючи шляхом європейської інтеграції, Україна поступово адаптує своє законодавство, інституції та підходи до стандартів Європейського Союзу. Одним із ключових напрямів цього руху є впровадження сучасної кліматичної політики, зокрема трансформація вуглецевого ціноутворення.

Ці зміни стосуються української економіки загалом та металургійної галузі зокрема. Металургія є базовим сектором української економіки, формуючи 7,2% ВВП та 15,4% експорту товарів. Водночас, металургія – це вуглецевоемна

галузь, яка повною мірою відчує майбутні зміни.

Вуглецеве ціноутворення має на меті створити фінансове навантаження на емітентів CO₂. Але до цього питання варто підходити з розумом, враховуючи те як цей інструмент працює у ЄС, як поступово він впроваджувався, які функції наразі виконує та специфіку економіки України, аби не зашкодити національним економічним інтересам.

Європейська система торгівлі квотами також виконує функцію акумулятора фінансових ресурсів і джерелом коштів для декарбонізації. Тому питання дизайну ефективної системи вуглецевого ціноутворення є невід'ємним від системи акумулювання і фінансування проектів декарбонізації.

Успішна декарбонізація також потребує принципово іншого підходу до регуляцій. Ми це зараз бачимо на

прикладі Європейського Союзу де об'єктами реформ стають підходи до ринкового регулювання. Це стало необхідним після затримки і зупинок багатьох проектів декарбонізації, навіть за умови широких можливостей залучення капіталу і державної участі у фінансуванні таких проектів.

Тобто, висока ціна викидів – це не єдина умова для декарбонізації. Потрібна система фінансування. Але і це ще не все. Потрібні ринкові умови, коли бізнес зможе розраховувати на окупність своїх інвестицій.

Представлене дослідження пояснює, наскільки важлива для успішного зеленого переходу України підтримка з боку європейських партнерів. Адже українські кліматичні реформи відбуваються в умовах економічної кризи, спричиненої повномасштабною війною.

Саме тому це дослідження є надзвичайно актуальним. У ньому

порівнюється український вуглецевий податок та європейська система торгівлі викидами і надаються аргументи на користь зближення українського та європейського підходів до проведення кліматичних реформ.

Це дослідження буде корисним для широкого кола зацікавлених сторін – як для українських урядовців і експертів, які формують економічну політику, так і для європейських партнерів, які розглядають шляхи підтримки стійкого та справедливого відновлення України.

Станіслав Зінченко
Директор GMK Center

В Україні та ЄС діють принципово різні інструменти вуглецевого ціноутворення

Порівняння інструментів вуглецевого ціноутворення

Вуглецевий податок в Україні	Система торгівлі квотами на викиди парникових газів у ЄС (EU ETS)
Фіксована вартість викидів через затвердження податкової ставки	Ціна визначається ринком, в рамках встановленого загального ліміту викидів
Підприємства сплачують за 100% викидів	Підприємства сплачують лише за частину викидів , оскільки отримують безкоштовні квоти
Кошти спрямовуються до бюджетів різних рівнів, вимиваючи з підприємств ресурси, які б могли фінансувати екологічні проекти	Цільове використання коштів від продажу квот на кліматичні проекти, у тому числі через спеціальні фонди декарбонізації
Перешкоджає декарбонізації промислових підприємств, знижуючи їхні інвестиційні ресурси	Надає довгострокову підтримку підприємствам через безкоштовні квоти і фінансування проектів декарбонізації

Порівнювати вуглецевий податок в Україні і систему торгівлі парниковими квотами в ЄС виключно за розміром ціни CO₂ некоректно. Таке порівняння не відображає різної природи та різного впливу цих інструментів на підприємства.

В Україні держава визначає ставку вуглецевого податку, а підприємства його сплачують за весь обсяг викидів. Надходження від вуглецевого податку акумулюються у бюджетах різних рівнів. Фонд Декарбонізації не в змозі фінансувати проекти великих промислових підприємств.

Натомість у ЄС підприємства отримують безкоштовні квоти на викиди парникових газів і фактично сплачують лише за частину викидів. Внаслідок зменшення обсягів виробництва, частина підприємств протягом певного періоду отримувала такі обсяги безкоштовних квот, що перевищували фактичні викиди CO₂.

Тобто, такі підприємства не тільки не несли фінансового навантаження у зв'язку з викидами парникових газів, а й мали можливість отримувати додаткові доходи від продажу надлишкових квот (див. слайд 5).

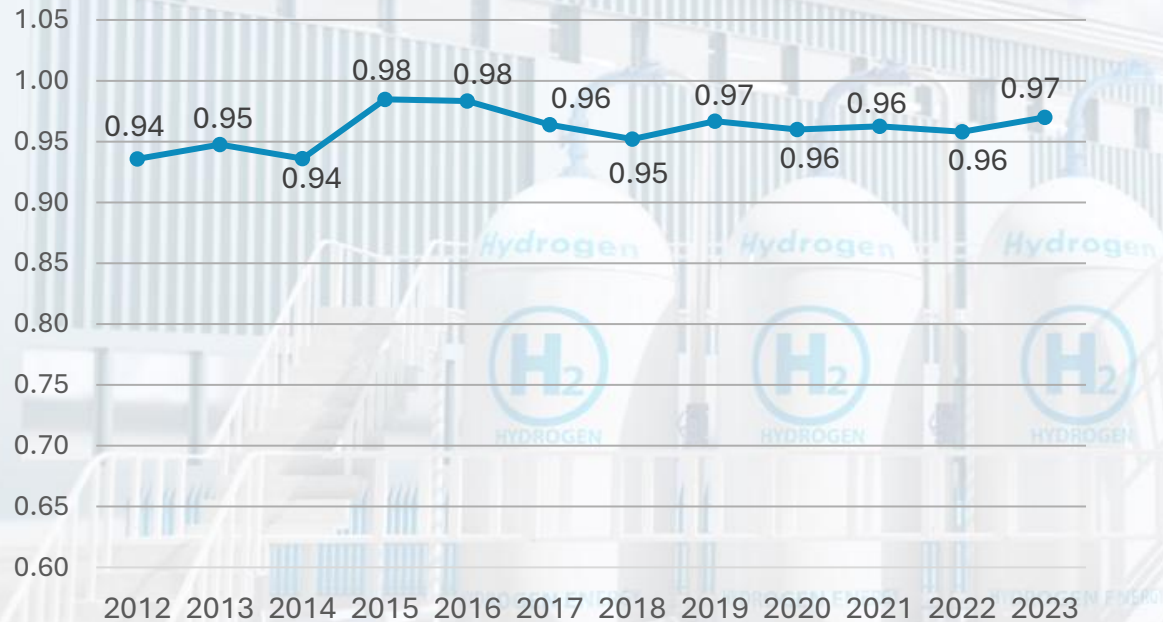
Система торгівлі квотами на викиди парникових газів у ЄС спрямована на акумуляцію коштів від продажу квот для сприяння реалізації проектів «зеленого» переходу.

В Україні вуглецевий податок – це виключно фіскальний інструмент, який обмежує можливості підприємств з реалізації проектів декарбонізації.

Потрібна реформа вуглецевого ціноутворення в Україні з впровадженням механізмів, що діють у ЄС – системи торгівлі квотами на викиди з приєднанням української системи до європейської у майбутньому.

Зростання ціни CO₂ не є основним інструментом стимулювання декарбонізації

Викиди CO₂ у металургійному виробництві* в ЄС, на т сталі

* - за видом діяльності «виробництво чавуну і сталі» (без врахування виробництва окатків, агломерату, коксу та інших суміжних операцій)

Джерела даних: Eurostat, Eurofer, розрахунки GMK Center.

У багатьох секторах економіки, зокрема, металургійній, цементній, хімічній промисловості немає комерційно зрілих технологій низьковуглецевого виробництва. Висока ціна на CO₂ не гарантує того, що потрібні технології швидко з'являться і будуть імplementовані.

Проекти декарбонізації мають високу капіталомісткість. Компанії не можуть бути впевнені у довгостроковій окупності таких інвестицій. Для реалізації подібних проектів потрібен сприятливий інвестиційний клімат:

- макроекономічна стабільність
- відсутність обмежень на рух капіталу
- захист ринку від імпорту та carbon leakage
- готовність ринків та достатнього попиту на «зелену» продукцію
- мінімальні геополітичні ризики
- можливість залучення довгострокового фінансування на ринках капіталу, тощо.

Крім того, декарбонізація

неможлива без надання грантового фінансування з боку держави.

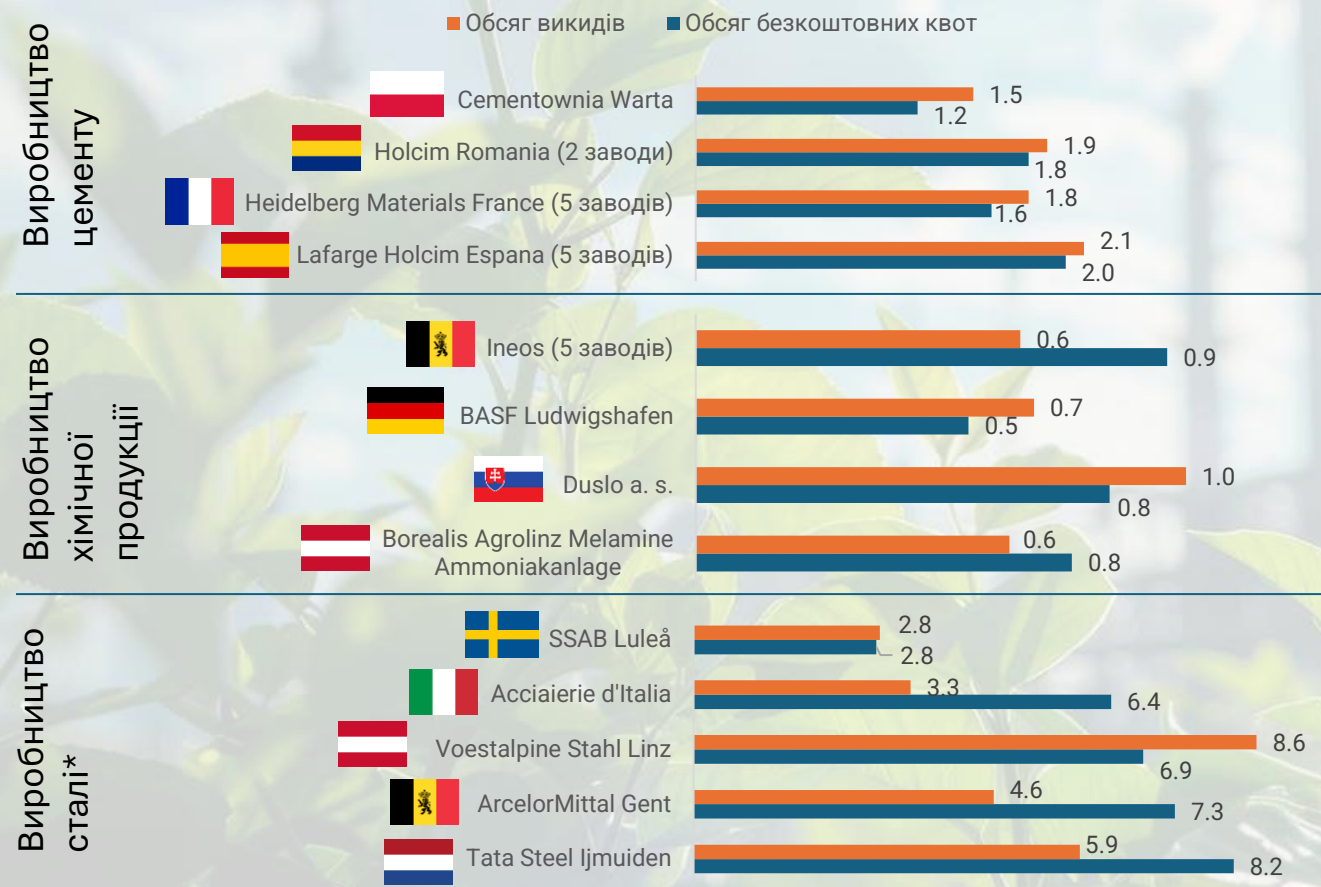
Незважаючи на систему торгівлі парниковими квотами та інші стимули, ЄС не може забезпечити суттєвого прогресу в зниженні вуглецевої ємності виробництва, зокрема у металургії.

Тому наразі ми бачимо як Єврокомісія рухається в напрямку забезпечення умов для прискорення реалізації кліматичних проєктів (The Clean Industrial Deal, The Steel and Metals Action Plan), в той час коли бізнес зупиняє реалізацію «зелених» проєктів, незважаючи на наявну просунуту систему фінансування декарбонізації у ЄС.

Зростання ціни на CO₂ без додаткових інструментів стимулювання призводитиме лише до зростання собівартості виробництва і погіршення конкурентоспроможності промислових підприємств. Це особливо важливо для таких експортно-орієнтованих економік як Україна.

Європейські підприємства сплачують не більше 18% від вартості викидів у 2025 р.

Порівняння викидів вуглецю з безкоштовними квотами у 2024 р., млн т

Європейські підприємства сплачують не всю вартість викидів вуглецю, а тільки ту частину, що не покривається безкоштовними квотами.

Безкоштовні квоти – це інструмент протидії витоку вуглецю, що надаються відповідно до галузевих бенчмарків викидів та історичних обсягів виробництва.

Для ряду галузей базово високі історичні обсяги виробництва забезпечили надлишкові безкоштовні квоти, тобто коли обсяг безкоштовних квот більший за фактичний обсяг викидів.

До початку поточної фази 4 розповсюдженою була ситуація, коли у ЄС окремі підприємства нічого не сплачували за викиди вуглецю, маючи надлишкові квоти. Натомість такі підприємства мали можливість продати

надлишкові квоти і отримати за рахунок цього додатковий дохід. У металургійній галузі сумарний рівень покриття викидів безкоштовними квотами складав 103%* у 2024.

Потреба в купівлі квот, середнє по галузі, % від загального обсягу викидів у 2024:

- **4,4%*** - виробництво чавуну та сталі
- **5,2%** - виробництво цементу
- **18,0%** - виробництво хімічної продукції.

Тому пряме порівняння цін на викиди на європейському ринку і на ринку України є некоректним. Навіть при поточному рівні податку на CO₂ в Україні, український виробник міг сплачувати за викиди більше за деяких європейських конкурентів.

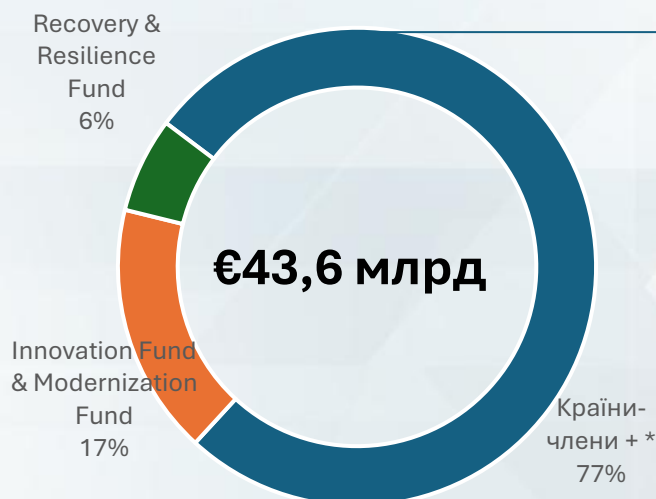
Джерела даних: Єврокомісія.

* - без врахування викидів когенераційних установок

Доходи від EU ETS мають цільове призначення – на кліматичні заходи і сприяння «зеленому» переходу

Розподіл доходів EU ETS за підсумками 2023 р., € млрд

Використання доходів від EU ETS країнами-членами за підсумками 2023 р., € млрд

Згідно останніх даних, у 2023 році дохід від продажу квот на викиди в рамках EU ETS склав **€43,6 млрд**, з яких загалом **€10,3 млрд** було направлено у спеціальні фонди:

- Innovation Fund – фінансує R&D проекти у сфері зеленого переходу
- Modernization Fund – проекти у сфері енергетики та енергоефективності у 13 країнах з низьким рівнем доходів
- Recovery & Resilience Fund – спрямований на подолання наслідків COVID-19, в т.ч. проекти «зеленого» переходу за цифрової трансформації.

Але основну частину у **€33,3 млрд** отримали країни-члени*. З червня 2023 країни-члени зобов'язані витратити доходи від EU ETS тільки на кліматичні проекти, що є об'єктом контролю з боку Єврокомісії.

Тобто доходи EU ETS мають цільове спрямування – потреби «зеленого» переходу. Фактично EU ETS є не тільки інструментом, що забезпечує фінансовий тиск на емітентів, але і засобом акумуляції фінансових ресурсів для потреб декарбонізації.

Тому, йдучи у фарватері Європейської кліматичної політики, слід запровадити цільове спрямування податку на викиди в Україні.

* - у тому числі Ісландія, Норвегія, Північна Ірландія та Ліхтенштейн

** - використано країнами-членами із загальної суми доходів €33,3 млрд у 2023, в т.ч. сума компенсації непрямих витрат на вуглець

У ЄС діє додаткова фінансова інфраструктура підтримки декарбонізації поза межами EU ETS

Інструменти державного фінансування декарбонізації у ЄС (2021-2027 рр.)

Назва інструменту	Тип підтримки	Обсяг фінансування, € млрд
Horizon Europe	Гранти на R&D	€93,5 млрд
Just Transition Fund	Гранти на OPEX та CAPEX	€19,3 млрд
InvestEU	Гарантії для залучення кредитів	€26,2 млрд
LIFE Programme	Гранти на R&D та OPEX	€5,4 млрд
Connecting Europe Facility – Energy	Гранти на OPEX	€5,8 млрд
European Regional Development Fund	Гранти на R&D, OPEX та CAPEX	€226,1 млрд
Cohesion Fund	Гранти на OPEX та CAPEX	€48,0 млрд

EU ETS – це лише частина інструментів кліматичної політики. Цієї частини недостатньо для декарбонізації економіки.

EU ETS дає ціновий сигнал економічним агентам, тоді як фонди поза межами цієї системи знижують бар'єри для інновацій та витрати, пов'язані з «зеленим» переходом.

Фінансова інфраструктура підтримки декарбонізації поза межами EU ETS спрямована на:

- сприяння розробці технологій декарбонізації, які ще не готові до комерційного впровадження;
- фінансування будівництва пілотних промислових установок з новими технологіями;
- розвиток відновлювальної енергетики, енергомереж і систем накопичення електроенергії;

- підвищення енергофактивності;
- підготовку техніко-економічних обґрунтувань для проєктів декарбонізації;
- допомогу регіонам та громадам, залежним від вуглецевих секторів економіки.

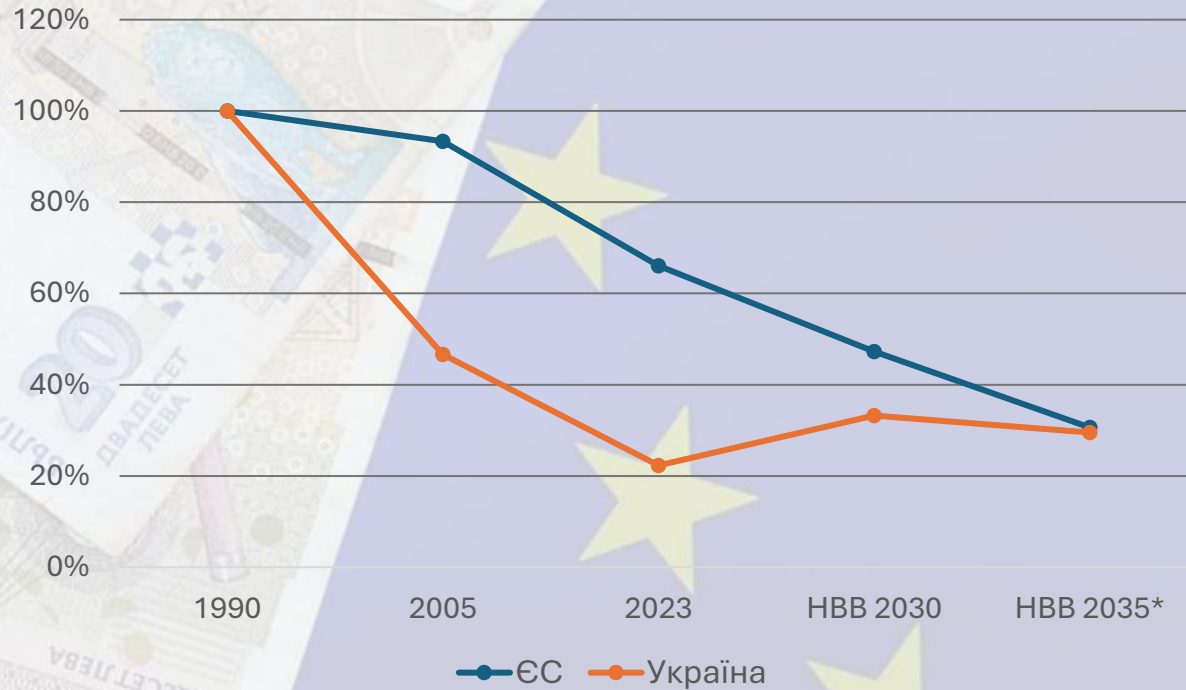
Кошти у згадані фонди перераховуються як з бюджету ЄС, так і з бюджетів окремих країн – учасників блоку. Для підтримки «зеленого» переходу в найменш розвинених країнах ЄС є окремі інструменти (напр., Cohesion Fund, European Regional Development Fund).

Оскільки кліматична мета встановлюється державою, то цілком логічно, що державні інститути допомагають з фінансуванням проєктів декарбонізації.

В рамках підготовки до євроінтеграції Україна потребує доступу до європейських фондів декарбонізації

gmk.center

Викиди парникових газів (без сектору землекористування та лісового господарства), % до 1990 р.

* - проєкт, середнє значення з діапазону

Джерела даних: EDGAR, Climate Action Tracker, ЗМІ, розрахунки GMK Center.

Україна взяла на себе великі зобов'язання як у рамках Паризької угоди, так і угоди щодо євроінтеграції. Оновлений проєкт НВВ України до Паризької угоди передбачає скорочення викидів парникових газів на 68-73% від рівня 1990 р. у 2035 р. ЄС обговорює скорочення викидів CO₂ на 66,25%-72,50% за той же період. Тобто, кліматичні амбіції України та ЄС уже ідентичні.

Однак економічні умови в Україні та ЄС суттєво відрізняються. Україна продовжує відчувати негативні наслідки війни, що продовжує руйнувати виробничі та інфраструктурні потужності.

За принципом «спільної, але диференційованої відповідальності» ЄС має враховувати, що українська економіка потребує часу і фінансової підтримки для виконання екологічних

зобов'язань. Україна вже знизила викиди CO₂ набагато більше, ніж ЄС. Інтеграція України до ЄС зробить значний внесок у виконання кліматичних цілей блоку.

Україна має імплементувати європейських норми у своє законодавство. Справедливо, щоб Україна, виконуючи такі самі правила та зобов'язання, як європейські країни, мала аналогічний доступ до фінансування декарбонізації. Українські компанії мають отримати ті ж можливості, що і європейські, щоб забезпечити однакові правила гри.

Доступ до європейських фондів декарбонізації необхідний для усунення технологічного розриву між Україною та ЄС і подальшої інтеграції українських підприємств до європейських ланцюжків створення доданої вартості.

Фонд Декарбонізації України не в змозі профінансувати потреби «зеленого» переходу у країні

Потреба у фінансуванні «зеленого» переходу і бюджет Фонду Декарбонізації України до 2030 р.

€102 млрд

€182 млн

Потреба у інвестиціях для реалізації плану НВВ на 2021-2030 рр., згідно з аналітичним оглядом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів

План фінансування Фонду декарбонізації України до 2030 р.

Фонд Декарбонізації України почав свою роботу у 4 кв. 2024 р. Мандат Фонду передбачає видачу кредитів, послуги фінансового лізингу і факторингу. Максимальна сума кредиту – 90 млн грн, максимальний строк – 10 років, відсоткова ставка – до 9%.

За 8 місяців 2025 р. Фонд видав кредитів на суму 514 млн грн, або €11,1 млн. За цей період профінансовано 36 проєктів з середньою сумою на проєкт у 14,3 млн грн, або €309 тис. З цих 36 проєктів – 19 у сфері ВДЕ, ще 16 – проекти енергоефективності (ЕСКО).

Але, очевидно, що Фонд не в змозі фінансувати проєкти великих промислових підприємств. Лише проєкти декарбонізації виробників сталі України, попередньо потребують €12 млрд сумарно і не менше €1

млрд на проєкт.

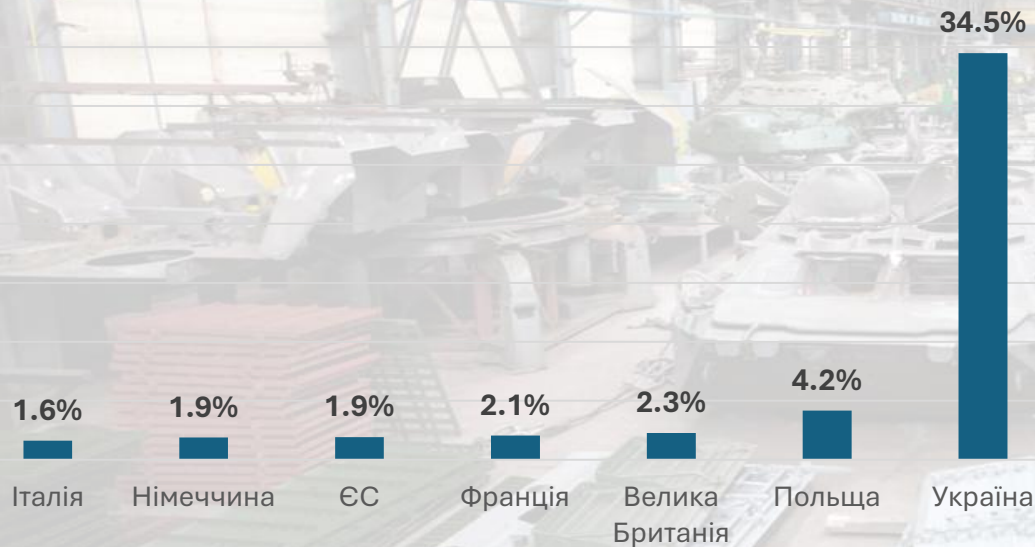
Фонд зможе забезпечити лише 0,17% потреби у інвестиціях до 2030 р. для досягнення цілей НВВ-2 згідно оцінок Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів.

Навіть запуск системи торгівлі викидами (СТВ) в Україні не дозволить вирішити проблему достатності коштів для декарбонізації, оскільки згенеровані кошти будуть невеликими у порівнянні з потребами підприємств.

Успішний «зелений» перехід в Україні можливий лише за умови відповідальної податкової і тарифної політики, та доступу до Європейської інфраструктури фінансування кліматичних проєктів.

Україна не має достатньо ресурсів для одночасного фінансування оборони та кліматичної політики

Частка військових витрат у ВВП у 2024 р.

-\$30,4 млрд

баланс зовнішньої торгівлі товарами та послугами України за 8 міс. 2025 р.

\$19,9 млрд

дефіцит державного бюджету України за 8 міс. 2025 р.

Війна є великим тягарем для української економіки. Лише за 8 міс. цього року дефіцит державного бюджету склав майже **\$20 млрд**. За підсумками року він може сягнути \$39 млрд, а протягом 2026-2028 рр. згідно бюджетної декларації буде утримуватися в діапазоні **\$12-24 млрд** щорічно.

Витрати на оборону в Україні по відношенню до ВВП більш, ніж у **18 разів** перевищують аналогічний показник ЄС у цілому. Навіть після завершення поточної гарячої фази війни залишатиметься загроза повторної агресії, тому Україні доведеться тривалий час зберігати високу частку військових витрат у ВВП, щоб розбудовувати свій військовий потенціал.

Фінансування потреб оборони, з одного боку, не має вступати в конфлікт за ресурси з кліматичною політикою.

З іншого боку, прагнення до декарбонізації не мають призводити до падіння українського промислового виробництва і експорту, які є основою

для держбюджету, що фінансує підвищені військові витрати.

Руйнування виробничих потужностей внаслідок бойових дій разом з глобальним посиленням протекціонізму вже призвело до погіршення стану торгового балансу. За результатами 8 міс. 2025 р. Україна імпортувала товарів і послуг на **\$30,4 млрд** більше, ніж експортувала, що означає відтік іноземної валюти з країни.

Оскільки Україна прямує до ЄС, то ЄС має бути зацікавлений у тому, щоб Україна мала сильну економіку – у такому разі інтеграція буде взаємовигідною і дозволить досягти синергетичного ефекту.

Для ЄС вигідно відкрити Україні доступ до європейських фондів, щоб Україна мала змогу профінансувати декарбонізацію без шкоди для економіки і без скорочення оборонних витрат. Тим паче, що Україна купуватиме європейські технології декарбонізації, що створить додаткові стимули для економіки ЄС.

Перехід з вуглецевого податку до СТВ є одним із завдань України для інтеграції до ЄС

Принципи, яким має відповідати майбутня СТВ України для успішної євроінтеграції

Поступовість запуску

Наближеність до європейських стандартів

Врахування потреб післявоєнного відновлення економіки

Наявність механізмів таргетування цін на викиди CO₂

Цільове використання коштів від продажу квот

Українська система вуглецевого ціноутворення має бути максимально наближеною за архітектурою до європейської EU ETS. Україні доцільно з самого початку запроваджувати ті ж механізми кліматичного регулювання, але з урахуванням специфіки України:

- більш високої вуглецевоїємності виробництва у порівнянні з ЄС;
- експортну орієнтацію економіки;
- відсутності у підприємств достатніх власних фінансових ресурсів для декарбонізації виробництва і неможливості залучення зовнішнього фінансування на пільгових умовах;
- наслідків війни для економіки;
- нестабільності роботи української енергосистеми внаслідок обстрілів;
- незрілості системи державного управління в Україні;
- відсутності кваліфікованих спеціалістів, які б могли потенційно підтримувати роботу СТВ.

Основною метою української СТВ має

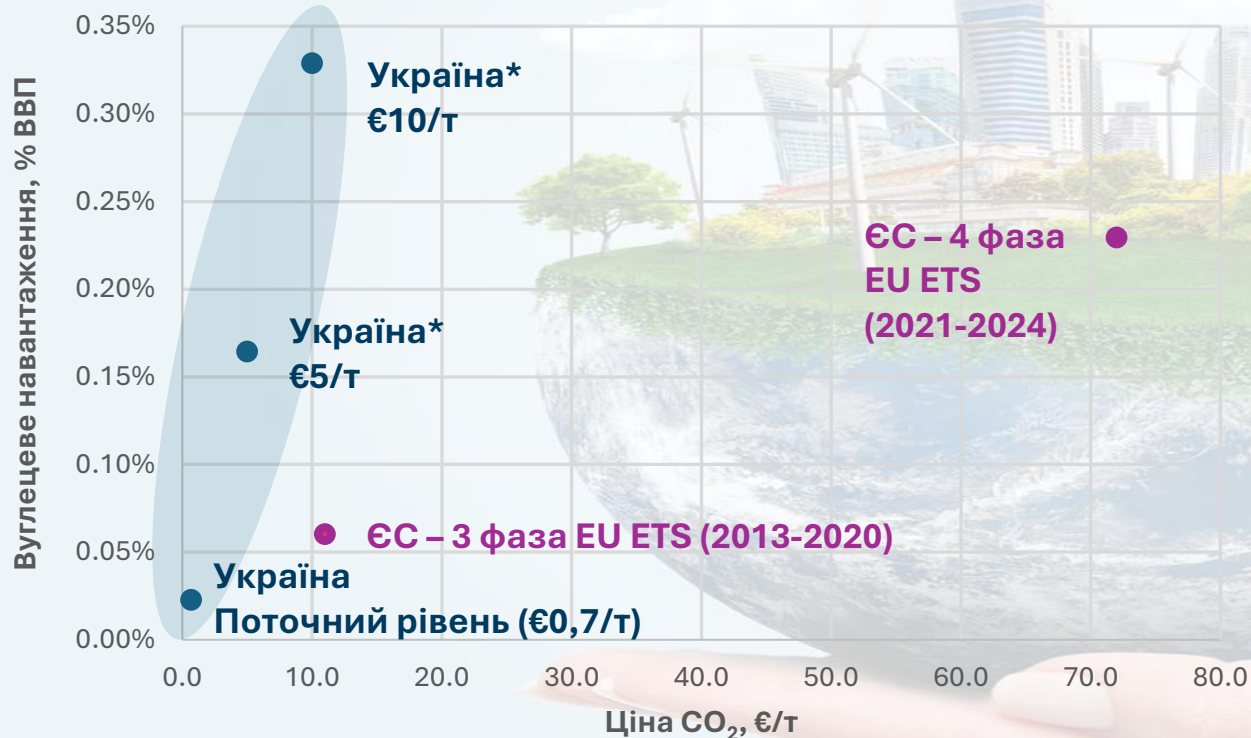
бути адаптація української економіки до майбутнього приєднання до складу EU ETS. Така адаптація має включати отримання підприємствами досвіду роботи в СТВ, підготовка необхідних інститутів управління, створення інструментів фінансування декарбонізації, зниження вуглецевоїємності галузей промисловості до європейського рівня.

Поступовість запуску має бути одним із ключових принципів. По-перше, це передбачає ретельну підготовку і забезпечення необхідних умов: 1) працююча система моніторингу і верифікації викидів; 2) затвердження оновленого НВВ; 3) організаційні заходи як то підбір та навчання персоналу. По-друге, це поступове підвищення фіскального тиску на емітентів. Наприклад ЄС пройшов шлях у 16 років до поточної Фази 4.

У підсумку Україна має перейти до європейського рівня цін на CO₂ та приєднатися до EU ETS. Вуглецевий податок для секторів, охоплених СТВ, має бути скасований.

Поступовість зростання вуглецевого навантаження – необхідна умова для успішного «зеленого» переходу

Сценарії вуглецевого навантаження на ВВП в залежності від ціни CO₂

* - для України розраховано вуглецеве навантаження за умови збереження вуглецевого податку і обсягу викидів CO₂ на рівні 2024 р.

Джерела даних: European Environmental Agency, European Commission, ЗМІ, розрахунки GMK Center.

Для підприємств зростання ціни CO₂ означає збільшення витрат, яке у свою чергу може призвести до пришвидшення інфляції, втрати конкурентоспроможності і навіть зупинки виробництв.

Вуглецеві платежі мають зростати поступово, щоб бізнес встиг адаптуватися і модернізувати виробничі потужності.

Різке зростання цін на CO₂ не стимулюватиме розвиток «зеленої» промисловості, а, навпаки, призводитиме до деіндустріалізації економіки.

Наприклад, при сценарії якщо вуглецевий податок в Україні складе **€10/т CO₂**, це означатиме вище вуглецеве навантаження на економіку, ніж ціна **€72/т CO₂** у 4 фазі EU ETS.

Якщо припустити, що вуглецевий податок буде мати 100% цільове призначення, то навіть при такому підвищеному навантаженні Україна збиратиме **€102 млрд**

(необхідні ресурси для виконання НВВ 2030) протягом **88 років** (за умови якщо державними інструментами покривається 50% потреб у капіталі).

Вочевидь, Україна не зможе самостійно акумулювати достатньо коштів для декарбонізації економіки. Відповідно, потрібна зовнішня фінансова підтримка від ЄС.

Поступове підвищення ціни CO₂ у поєднанні з програмами цільової підтримки декарбонізації є запорукою забезпечення «зеленого» переходу без шкоди для української економіки.

Зближення з європейським рівнем ціни CO₂ має відбутися лише тоді, коли частина проєктів декарбонізації вже буде реалізована в Україні. До цього часу вуглецеве навантаження на ВВП в Україні має бути нижчим, ніж у ЄС.

Everything about steel:
media, think tank,
research agency

MEDIA

Free data source about iron&steel:

- ◆ up-to-date market analytics
- ◆ corporate news
- ◆ full picture of global iron&steel industry
- ◆ interviews and opinions of market leaders
- ◆ steel and raw material prices

THINK TANK

Think tank:

- ◆ fundamental studies on key challenges for iron&steel industry
- ◆ new ideas for decision making, public and expert discussion
- ◆ support of the dialogue between steel market stakeholders

RESEARCH AGENCY

Market studies:

- ◆ global steel markets coverage
- ◆ scrap market
- ◆ DRI/HBI and DR-grade feed
- ◆ CBAM/ETS/carbon prices impact
- ◆ macroeconomic modelling
- ◆ prices forecast

Visit our website
<https://gmk.center/en/>

Follow up in social media
<https://www.linkedin.com/company/gmk-center>

Contact us:
s.zinchenko@gmk.center